

ALLEMAAL TAAL

Taalzwakke leerlingen zijn niet te benijden. Kunnen leren is voor een belangrijk deel namelijk ook een kwestie van taalvaardig zijn. Een taalgerichte aanpak van het onderwijs kan de taalvaardigheid van leerlingen aanzienlijk verbeteren.

Het voortgezet onderwijs stelt hoge eisen aan de taalvaardigheid van leerlingen.. Al bij binnenkomst wordt verwacht dat ze over voldoende taalvaardigheid beschikken om zelfstandig taken te kunnen uitvoeren: leerlingen moeten teksten in methoden en instructies van docenten kunnen begrijpen en in staat zijn om zowel schriftelijk als mondeling vragen over de leerstof te beantwoorden. Een aantal leerlingen, met name onderinstromende allochtone en taalzwakke leerlingen, is vaak zo ver nog niet; zij beschikken over onvoldoende schoolse taalvaardigheden. Het probleem is dat gaandeweg de schoolcarrière de moeilijkheidsgraad van taal als instructiemiddel toeneemt.

Schooltaal

Schooltaal, ofwel instructie- en methodentaal, wijkt nogal af van de dagelijkse omgangstaal. Schooltaal is van een andere toonsoort, en die toonsoort moeten leerlingen zich gaandeweg hun schoolloopbaan eigen maken. Lastig, zeker voor taalzwakke leerlingen.

Hayet (13 jaar, brugklas havo/vwo) is in Nederland geboren. Haar ouders komen oorspronkelijk uit Marokko, maar zijn in Nederland opgegroeid. Thuis wordt veel Nederlands gesproken en vaak naar de Nederlandse televisie gekeken. Hayet: "Toch vind ik het best moeilijk om op school het Nederlands altijd goed te volgen. Laatst vertelde onze docent geschiedenis dat de spits van de toren het hoogste punt in de stad was. Ik kende het woord 'spits' van de televisie, omdat mijn vader graag naar voetballen kijkt. Maar wat dat nu met een toren te maken had? Daar snapte ik echt niets van! Het woord blijkt in het Nederlands meerdere betekenissen te hebben. Hoe kan ik dat weten?" Inmiddels heeft de docent van Hayet met de klas afgesproken om na elke les een lijstje te maken met woorden die men moeilijk vond. Op het eerste lijstje prijkten twintig woorden. Hayet: "Daar schrok onze docent wel van, want hij had altijd gedacht dat wij de meeste woorden wel begrepen."

Proefwerken

Taalzwakke leerlingen en tweede taalleerders zijn gebaat met een specifieke voorbereiding op proefwerken. In die voorbereiding wordt niet alleen aandacht besteed aan de inhoud van de leerstof, maar ook aan de leervaardigheid, zoals het kunnen lezen van vragen en het kunnen formuleren van antwoorden. Een docent kan in dat verband zijn leerlingen in groepjes mogelijke proefwerkvragen laten bedenken en daar de verwachte antwoorden op laten geven. Deze antwoorden worden op het bord genoteerd en besproken. Door leerlingen in groepjes te laten bekijken of alle woorden in de proefwerktekst duidelijk zijn, kan een top tien van moeilijke woorden ontstaan. Docenten kunnen ook aan collega's vragen om de proefwerkvragen te beantwoorden en onduidelijkheden in de formulering te melden. De vragen dienen eenduidig en eenvoudig van aard te zijn. Van belang is de antwoorden achteraf met de leerlingen te bespreken.

Huiswerk

Richard (12 jaar, brugklas vmbo): "Na mijn eerste rapport kwam ik in de huiswerkklass terecht en daar bespraken we wat ik fout deed. Al snel bleek dat ik wel wat hulp bij het maken van mijn huiswerk nodig had en dat er in de klas meer aandacht voor het

opschrijven van de huiswerktaken moest komen. Nu schrijft de docent aan het begin van de les de huiswerktaken op het bord en maken we in tweetallen meteen enkele opdrachten. We kunnen dan nog vragen of de manier waarop we het doen goed is. We oefenen met vragen zoals: Wat moet ik nu leren? Waar gaat het hoofdstuk over en wat is de titel? Wat weet ik al? Wat kan de docent gaan vragen? Wat vind ik moeilijk? Soms besteden we aandacht aan de manier waarop we een antwoord moeten geven en wat we precies moeten opschrijven. Dat is wel handig, want dan weet je wat er van je verwacht wordt bij een proefwerk of overhøringsbeurt. Eigenlijk vind ik dat we veel meer in de klas zouden moeten oefenen."

Veel docenten geven het huiswerk pas op op het moment dat de bel voor de volgende les gaat. Terwijl hun leerlingen druk doende zijn met het inpakken van hun rugzak, proberen zij nog even snel boven al dat lawaai de opdracht voor de volgende keer uit te schreeuwen of op het bord te zetten. Die opdracht komt dan vaak wel in de agenda's van de leerlingen terecht, de vraag is echter of hen ook duidelijk is wat ze precies moeten doen.

Voor het beste leerresultaat is het effectiever om huiswerk al aan het begin van de les op te geven. De docent kan dan even de tijd nemen om de opdrachten en de moeilijke woorden te bespreken met de leerlingen. Begrijpen ze de opdrachten? Is het duidelijk wat ze moeten doen? In sommige gevallen is het misschien zelfs mogelijk al tijdens de les te starten met het maken van huiswerk, zodat problemen ter plekke boven tafel kunnen komen. Voor de visuele ondersteuning kan het helpen de huiswerktaken op een vaste plaats op het bord te zetten. Gemaakt huiswerk zou in kleine, heterogene groepjes besproken kunnen worden. Eventueel kunnen daaraan kleine wedstrijdjes verbonden worden, zoals: welke groep heeft in één week de meeste goede antwoorden geleverd?

Integraal

Ontwikkelingen als basisvorming en tweede fase maken het de tweede taalleerders en taalzwakke leerlingen niet gemakkelijk. Zelfstandig leerstof kunnen verwerken en met anderen kunnen samenwerken vragen om complexe talige vaardigheden, die verder gaan dan begrijpend kunnen lezen. Leerlingen moeten ook spreekbeurten kunnen houden of presentaties geven, en werkstukken en samenvattingen kunnen maken. Steeds meer scholen spelen hierop in met een integraal onderwijsbeleid, waarbij de invoering van nieuwe didactische concepten hand in hand gaat met de ontwikkeling van taalgericht onderwijs.

Bij taalgericht onderwijs gaat het niet alleen om de overdracht van vakkennis, maar ook om de aandacht voor taal als instrument bij het leren. Met name taalzwakke leerlingen en tweede taalleerders kunnen talige instructies vaak moeilijk volgen. Daardoor wordt in sommige gevallen het aanvangsniveau te laag ingeschat. Het vergroten van de taalvaardigheid van leerlingen is niet alleen een taak van de docent Nederlands. Ook docenten van andere vakken kennen in hun lessen talige momenten. Denk bijvoorbeeld aan het werken met teksten, het leren van bepaalde woorden, het voorbereiden en geven van presentaties en het schrijven van werkstukken. Daarnaast dient er aandacht te zijn voor het praten met leerlingen, het werken met diverse soorten teksten, het brengen van variatie in verwerkings- en oefenvormen, en het geven van ondersteuning bij lees- en luisterteksten en schrijfpdrachten.

Voor suggesties en ideeën over het ontwikkelen van integraal taalbeleid: Onderwijs met taalkwaliteit (Frans Teunissen en Hilde Hacquebord) en Taal integraal (Marjan van der Maas). Beide brochures zijn te bestellen bij KPC Groep, verkoop@kpcgroep.nl.